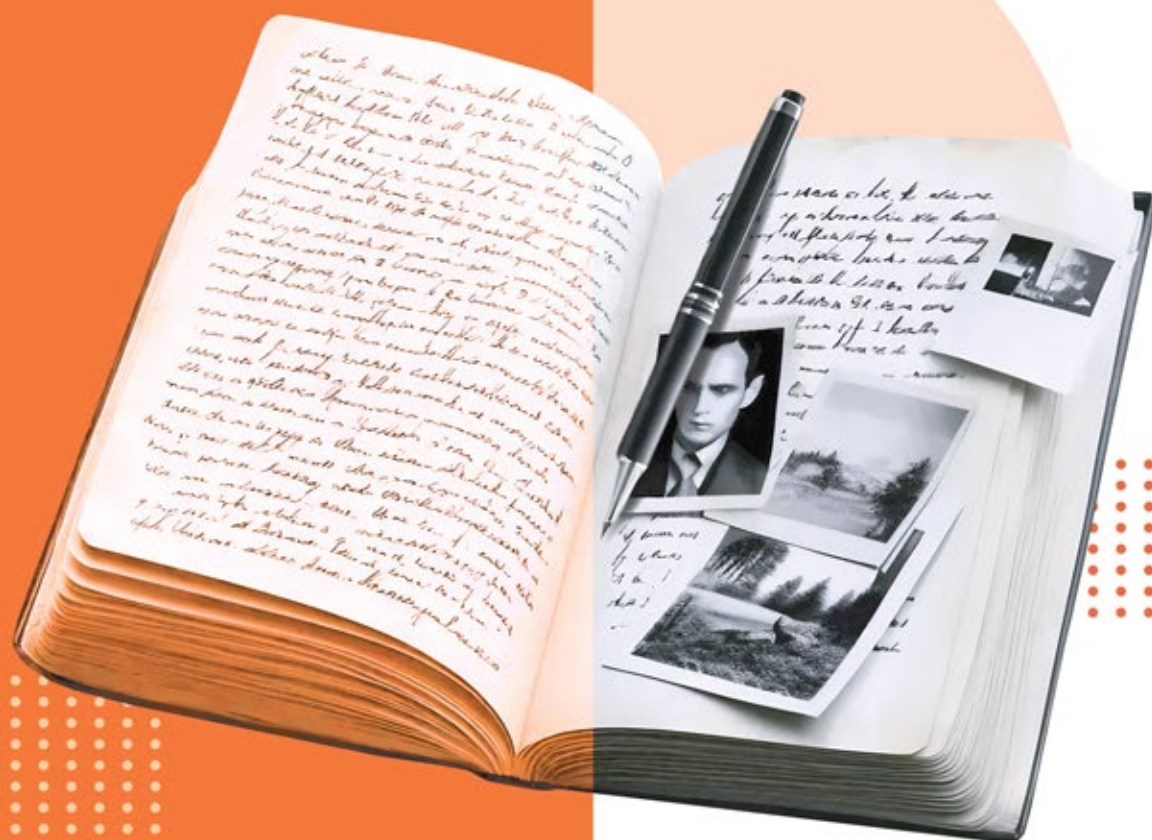

Inga Gresienė, Gitana Notrimaitė-Muzikevičienė, Saulius Žukas

8
klasė

Literatūra

Vadovėlis, II dalis

Turinys

3 SKYRIUS. KAI REIKIA APSISPREŠTI 6

Kazys Binkis	8
Autobiografija	9
„Atžalynas“ (<i>ištraukos</i>)	10
Kazys Binkis apie „Atžalyną“	42
„Kazio Binkio įkvėpti“ (<i>ištrauka</i>)	43
Bronius Radzevičius. „Žmogus sniege“	45
Harper Nelė Li. „Nežudyk strazdo giesmininko“ (<i>ištrauka</i>)	53
Markas Hedonas. „Tas keistas nutikimas šuniui naktį“ (<i>ištrauka</i>)	58
Viljamas Goldingas. „Musių valdovas“ (<i>ištraukos</i>)	64
Įsivertiname	93

4 SKYRIUS. ASMENIŠKI TIKROVĖS LIUDIJIMAI 94

4.1. Atsiminimai 96

Ieva Simonaitytė	96
„... O buvo taip. Atradimas“ (<i>ištrauka</i>)	96
Autobiografija	102

4.2. Dienoraščiai 104

Antanas Baranauskas. „Dienoraštis“ (<i>ištraukos</i>)	104
Lionginas Baliukevičius-Dzūkas. „Partizano Liongino Baliukevičiaus-Dzūko dienoraštis“ (<i>ištraukos</i>)	107
Ana Frank. „Dienoraštis“ (<i>ištraukos</i>)	113
Icechokas Rudaševskis. „Vilniaus geto dienoraštis“ (<i>ištraukos</i>)	137

4.3. Laiškai 147

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. „Laiškai Sofijai“ (<i>ištraukos</i>)	147
Jonas Mekas. „Laiškai iš Niekur“ (<i>ištraukos</i>)	150
Įsivertiname	155

5 SKYRIUS. AVANGARDO MENAS IR LITERATŪRA 156

5.1. Keturvėjininkai – literatūros atnaujintojai 158

Kazys Binkis. „Radioekspromtas“ 158

Juozas Žlabys-Žengė. „Pavasario kalvis“ 159

Sigitas Geda. „Lietuvos atsiradimas“ 161

5.2. „Fluxus“ judėjimas ir avangardinis kinas 162

Jurgis Mačiūnas 162

„Fluxus 1“ 162

„George: Jurgio Mačiūno ir „Fluxus“ istorija“ 163

Filmas „Pažinti Joną Meką: „Laiškai iš Niekur“ 164

5.3. Šiuolaikinis avangardizmas Lietuvoje – slemo poezija 166

Marius Povilas Elijas Martynenko. „Skylė“ 167

Įsivertiname 169

Žodynėlis 170

Literatūros šaltinių sąrašas 175

Iliustracijų šaltinių sąrašas 175

e-lankos.lt/x85q

4 skyrius

Asmeniški tikrovės liudijimai

Ką turėtumėte išmokti?

- Aptarti pagrindinius egodokumentinės literatūros bruožus.
- Nurodyti svarbiausius grožinių ir negrožinių tekstų apie asmenines istorines patirtis skirtumus.
- Paaiškinti, kas yra atsiminimai, autobiografija, dienoraštis, laiškas.
- Nurodyti tiesiogiai ir netiesiogiai išreikštus negrožinių tekstų tikslus.
- Paaiškinti, kaip skaitytų tekstų turinį lemia istorinės aplinkybės ir autoriaus asmenybė.
- Sukurti autobiografiją, dienoraščio fragmentą.

Skyriaus įvadas

Kad ir kokios būtų gyvenimo aplinkybės, kad ir kas nutiktų, žmogui yra svarbu bendrauti. Kartais kalbamasi su artimaisiais tiesiogiai, o kartais tam pasirenkama kitokia forma, pavyzdžiui, laišakai. Juose rašantysis dalijasi tuo, ką jaučia, pasakoja, kas nutiko, apmąsto rūpimus klausimus ir smalsauja.

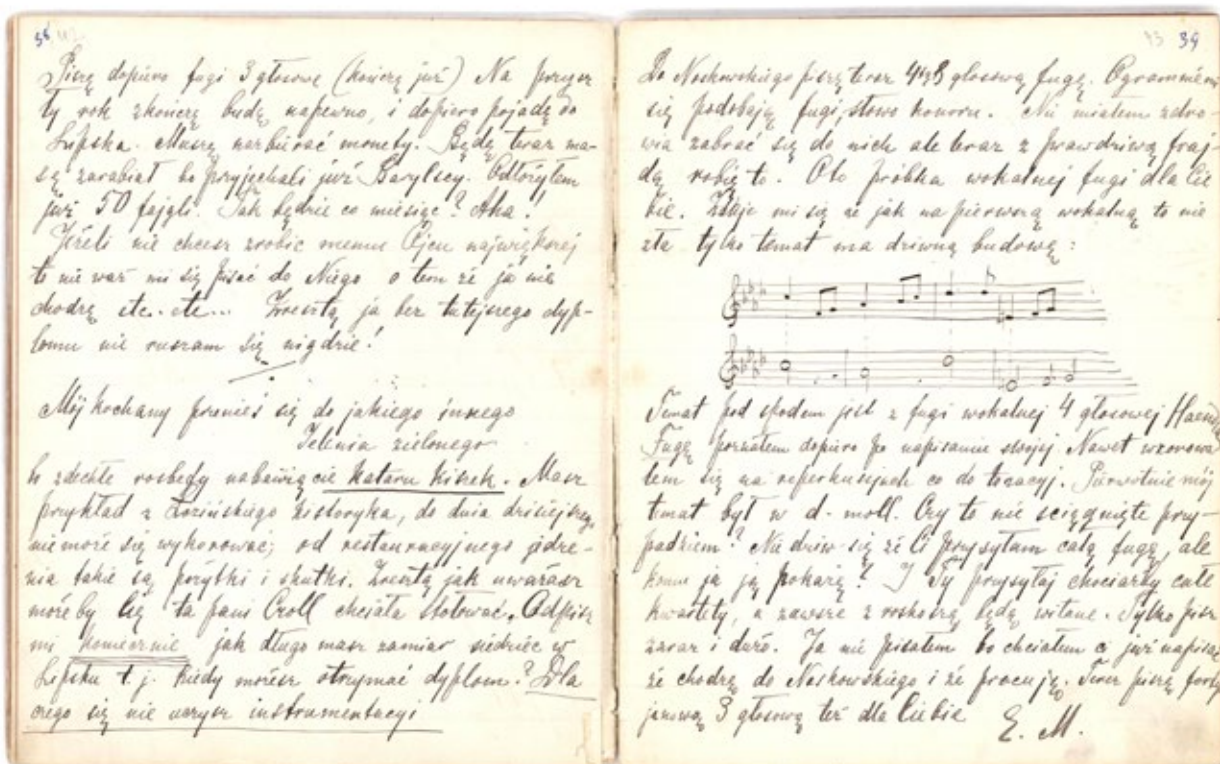
Itin asmeniškai dalykai dažnai rašomi dienoraštyje, kuriam galima patikėti ne tik dienos įvykius, bet ir slapčiausias mintis, nutikimus. Kartais dienoraštis rašomas siekiant, kad to, kas nutiko, neužmirštų pats rašantysis ar būsimi skaitytojai. Galbūt todėl atsiminimai, dienoraščiai, autobiografijos, laišakai ar tiesiog slapti užrašai taip domina tiek istorijos, literatūros tyrinėtojus, tiek eilinius skaitytojus.

Kaip suprasti?

Egodokumeñtas (lot. ego – aš) – tai gana naujas terminas, siejamas su negrožiniais pasakojimais apie save: atsiminimais, dienoraščiais, autobiografijomis, t. y. paties žmogaus parašytu gyvenimo aprašymu, laiškais. Šių žanrų tekstus literatūrologai siūlo vadinti ir intymiaja raštija. Dažniausiai jie nėra skirti viešumai, juose kalbama pirmuoju asmeniu.

Dalyje tokių tekstų svarbiau rašančiojo jausmai, asmeninės patirtys, kituose labiau susitelkiama į tai, kas vyksta ar vyko aplinkui. Kad ir kaip būtų, visuose tokio pobūdžio tekstuose glaudžiai susipina tai, kas aprašoma, ir tas, kuris rašo. Juk būtent rašantysis sprendžia, ką rašyti, jo akimis žvelgiama į aplinką.

Visi tokie tekstai tampa savotiškais dokumentais, leidžiančiais skaitytojui suprasti ne tik jų autorius, bet ir rašymo aplinkybes. Būtent todėl tokie tekstai vadinami egodokumentais.

Mikalojaus Konstantino Čiurlionio gautų laiškų nuorašų sąsiuvinio puslapiai

4.1. Atsiminimai

Ieva Simonaitytė (1897–1978) gimė Klaipėdos krašte, Vanagų bažnytkaimyje. Sakoma, kad lietuvių prozoje ji žymiausia Mažosios Lietuvos gyvenimo vaizduotoja.

Dar vaikystėje susirgo kaulų džiova, nelankė mokyklos, mokėsi savarankiškai. Užaugusi vertėsi siuvėjos amatu, dirbo mašininke – rinko tekstus spausdinimo mašinėle, vertėja.

Rašytoja yra sukūrusi ne vieną romaną. Ji tapo pirmąja nepriklausomos Lietuvos valstybinės literatūros premijos laureate: premija paskirta už romaną „Aukštųjų Šimonių likimas“, kuris pasirodė 1935-aisiais. Nuo 1936 m. I. Simonaitytė atsidėjo vien literatūriniam darbui.

I. Simonaitytės pasakojime „Atradimas“, kuriuo pradedama autobiografinės trilogijos pirma dalis „... O buvo taip“, atskleidžiamas labai svarbus Ėvike vadinamos mergaitės pasikeitimas. Iki jo gyvenama nesigilinant, kodėl kas nors vyksta, bet kartą staiga viskas pasikeičia. Vaikas kitaip pamato pasaulį. Jis suvokia: „aš esu“, „aš gyvenu“, „aš turiu nuomonę“, „aš esu aš“. Šis pasakojimas sudėtingas, jame daug nutylėjimų, todėl skaitykite neskubėdami, atidžiai, stebėkite, kas ir kaip keičiasi mergaitės gyvenime.

ATRADIMAS

Ich träume als Kind mich zurücke
Und schüttle mein greises Haupt;
Wie sucht ihr mich heim, ihr Bilder,
Die lang ich vergessen geglaubt!
Chamisso¹

1 *Jinai* pabudo iš gilaus gilaus miego. Pabudo taip staigiai, tarsi kas, už rankytės paėmęs, ją būtų stipriai papurtęs.

2 O tada buvo naktis. Tamsi, šalta žiemos naktis. Gal net vidurnaktis, o gal jau ir po vidurnakčio. Į laikrodį pažiūrėti *jinai* dar nesugebėjo ir nesuprato. *Jinai* atsisėdo lovoje ir, apsižvalgiusi kambarį, labai nustebo. Viskas atrodė taip nauja, taip dar niekada nematyta, taip gyva ir viskas kažkaip kitaip. O juk kasdien buvo mačiusi vieną ir tą patį vaizdą, vieną ir tą patį kambarį. Bet ši kartą *jinai* pabudo iš

vidurnakčio miego su kažkokia mintimi, tarsi gyvu sapnu, tarsi... Ką gi: *jinai* pasijuto, kad esanti. Tai buvo taip keista, tarsi skaudėtų. Bet neskaudėjo, ne, tiktai... kaip kitaip pasakys!

3 Ir štai tasai kambarys – paprastai tariant, stuba² – pirmą kartą jai pasirodė toks baisiai didelis. Jo lubos kažkodėl taip aukštai aukštai. Kodėl jos taip aukštai? Nejaugi jos visada taip buvo? Juk *jinai* jas vos vos primato – taip aukštai jos, tos lubos. Stuba tokia didelė didelė, kad pripildytas visas trobos galas. Jis turi daug langų, labai daug, tas kambarys. Viename šone yra vienas langas ir antrame šone – vienas. Ant šonėjo lango stovi keletas gėlių puodų.

Ir štai kaip tos gėlės sužiuro į ją, kad jai net baugu pasidarė. Ypač ta viena gėlė: dviem akim ji žiūri į ją, tokiom baltom akim...

4 Taip jai į langus bežiūrint, pasidarė tikrai baisu ir nejauku, dėl to *jinai* nususuko ir ėmė žvalgytis po stubą, *jinai* ėmė stebėti visa kita. Stuboje buvo daug lovų. Ir tas lovas *jinai* visas pažįsta, o tačiau atrodo, kad dabar tik pirmą

¹ Vaizduojuos save kūdikystėj,
Ir stebis pražilus galva:
Kaip lankot mane dar, vaizdai jūs,
Kuriuos jau užmiršus tariaus!
Šamiso

² Stubà (ntk.) – gyvenamasis namas, pirkia, troba.

kartą jas pamato. Ir *jinai* žiūri labai nustebusi. Vienoje lovoje, toje, kur stovi prie pat angos ir kuriai priešais sienoje laikrodis kabo, guli dėdė ir teta, bet juos reikia vadinti papa ir mama. Prie jų lovos stovi vygis³, tame vygyje guli mažas vaikutis – Ilžikė. *Jinai* mato, kaip Ilžikės rankytės sujuda ir plaistosi⁴, tartum ji ką kalbėtų. Ir tai taip juokinga, kad norisi garsiai garsiai juoktis. Bet ne, negalima. Juk jeigu *jinai* dabar prasijuoks, tai dar gali įvykti kažkas tokio nežinomo ir dar naujesnio, ir tai gali skaudėti. Ne, *jinai* geriau nesijuoks šį kartą.

Stubos gale, visiškai kampe, toli nuo vieno ir nuo kito lango, palei galinę sieną – stovi kita lova. Toje lovoje guli mamukas ir vienas papos ir mamos vaikas – Jurukas.

- 5 O toje stubos pusėje, kur tik retai retai tęšviečia saulė, stovi dar viena lova. Ta lova labai plati. Ji tokia plati, kad joje gali sugulti daug žmonių. Toje lovoje guli *jinai* su ja. Jiedvi guli taip, kad nesiekia viena kitos. *Jinai* guli prie sienos: ne prie trobos sienos, o prie lovos sienos, kuri yra iš lentų ir tamsiai raudona. O ta siena ne šalta, kaip būna šalta trobos siena, per kurią net vėjas prapučia – tokias ji turi skylės, ta trobos siena. Ne! Prie šios sienos galima mieliai prisiglausti. Tiktai reikia būt atsargiai, kad iš po paklodės neišlįstų šiaudas ir neišdurtų akytės. O jeigu dar patalų kampą kas užkiša už nugaros, tai jau nieko geresnio nebereikia... Keista, kad *jinai* visa tai dabar žino, o ligi šiol nežinojo.

Taigi, *jinai* guli prie sienos, o ji – prie krašto. Ir tarpas tarp jiedviejų toks didelis, lyg kad čia kažkas gulėjęs ir išėjęs, ir daugiau nebe-grįžta. O tačiau jo vis dar laukiama...

- 6 Dabar *jinai* pabudusi, dabar *jinai* galvoja. Kartais, taip begalvojant, jai atrodo, kad *jinai* pirmą kartą pabudo ir pirmą kartą ėmė galvoti. O tai nelengva. „Kodėl toks tarpas tarp manęs (manęs... manęs? Manęs! *Jinai* dar niekada nėra pagalvojusi ir žinojusi „manęs“...). Taigi, kodėl toks tarpas tarp manęs ir jos? Kodėl aš negaliu prie jos prisiglausti? Kodėl tie didieji patalai tarp manęs ir jos? Kodėl aš to patalų kalno negaliu nustumti?“

- 7 Ir dabar *jinai* – taip pat pirmą kartą – pagalvoja, ar verkti, kaip pratusi, ar... Bet ne, kam verkti. Juk niekas neskriaudžia, ir niekas neskauda. O be to, taip įdomu, kaip dar niekada.

Ir smalsiai *jinai* dairosi toliau.

- 8 Taip, čia stubos vienas kampas dar tuščias, ne, netuščias. Į tą kampą subėga du suolu⁵ ir tartum susikabina. O tame suolų kampe stovi stalas. Stalas su pakojomis. *Jinai* dabar taip aiškiai atsimens, kad tas stalas nukrampotas, kad Jurukas visada paėmęs peilį jį krampoja, kai visi eina valgyti, kai visi susėda prie stalo. Kartais prie stalo kampo atsisėda ir *jinai* su ja. Tada jiedvi baimingai sėdi ir laukia, kol mama ką duos. O jiedvi ir teatsisėda tada, kai jiedvi pakviečia:

- 9 – Ėtme, ateik su mergele, sėskis čia. Ką tu čia dabar virsi. Užteks putros⁶ ir tau...

- 10 Dar niekada, tačiau šiuo momentu *jinai* pagalvoja, kodėl jiedvi visada taip baimingai atsisėda prie stalo kampo. Kodėl?

O Jurukas visai be baimės tada jau krampoja stalą su peiliu.

- 11 Stuboj prie kiekvienos lovos yra dar po vieną kėdę. Jos labai išklišusios, tos kėdės, ir todėl jos į lovą atremtos.

- 12 Na taip. O šiaip stuboje nieko daugiau nėra ir baisiai baisu. Nes lauke siaučia audra, pučia vėjai. Jie pučia taip baisiai, kad ir bilderiai⁷ prie sienos (jų labai daug!) juda, tarsi gyvi. O jei pakeltum galvą virš lovos sienos, tai pajautum, kaip jie pučia į stubą. O kamine, kuris yra tokia skylė nuo stogo viršaus per visą virtuvėlę iki geležinio trikojo – kažkas taip siaubingai ūbauja: „Ūūūūjjjjii!“ Atrodo, kad žmogus ten ar vaikas koks. O gal katinas? Dėl to taip baisiai baisu. Norisi verkti, norisi šaukti. Bet ne, ne taip yra. Tik jeigu rėksi, tai gali kažkas atsitikti. Geriau tylėti ir galvoti apie ką kita.

- 13 Ir štai, pasijutusi, kad esanti, *jinai* tuo pačiu⁸ ir suprato, kad jau niekada daugiau nebegali sakyti: „Vikė noli.“ Ne, dabar ji visada aiškiai sakys: „Aš noriu.“ Tikrai, kodėl ji dar niekada neskakė „aš“?

³ Vygis, vėgė (ntk.) – lopšys.

⁴ Plaistytis – skeryčiotis.

⁵ Du suolai (dviskaitos forma).

⁶ Putrą – sriuba iš miltų ar kruopų.

⁷ Bilderis (ntk.) – paveikslas.

⁸ Tuō pačiu (neteiktinas vertinys) – kartu, taip pat.

14 – Aš... Aš... – staiga ištari *jinai* labai garsiai ir pati taip nustebo, kad ėmė ir atsistojo lovoje, užmiršdama, jog stuboje ne tiktai šalta, bet ir baisiai baisu. Juk *jinai* viena už to patalų kalno, lyg ir prispausta prie sienos. Dabar stovėdama *jinai* apsidairo ir klausosi. Ten, prie angos, baisiai knarkia dėdė papa. O teta mama vis pučia ir cypia pro nosį. O mamukas sako: „Jėzau, Jėzau.“ Ir tai visa taip, kad *jinai* tikrai verkty, jei ne... jei ne... Ne, tikrai čia kažkas nebe taip, kaip buvo ir kaip niekada nebus. Ir tai taip nauja ir įdomu, ir net baisu, taip baisu, tartum tave kas ims ir pagriebs...

Bet ne, nebaisu. Stuboje tarp durų, kurios eina lauk, ir durų, kurios eina į virtuvę, stovi labai didelė krosnis. Tokia didelė, kad beveik siekia lubas. Ta krosnis sustatyta iš plytų. Tarp tų plytų jau yra skylių. Ir kai tą krosnį užkuria, tai pro tas skylės eina dūmai. O, *jinai* gerai atsimena, kad taip yra, tikrai anksčiau nesi-stebėjo, o dabar tai bus nuostabu. Paskui pro tas skylės aiškiai matosi ugnis. Taigi. Bet ant tos krosnies kampo stovi maža maža lempelė. Ta lempelė čia stovi amžinai, tai yra visada visada. Ji be stiklo ir visiškai prisukta. Ji nedaug tešviečia, bet šviečia. Ir nors *jinai* aną lemputę jau matė visada visada, – tačiau tik dabar tepastebi, kad lemputės knato⁹ liepsnelė visiškai panaši į mamuko veidą ir galvą. Tiktai knato liepsnelė geltona ir aplinkui žydra, o mamuko veidas, tiesa, taip pat geltonas, bet jis aprištas balta skepeta.

Ir, pasižiūrėjus į šią liepsnelę, tikrai ne baisu, o ramu. Jau užmirštas kaukimas kamine. Dėdės papos knarkimas nebe toks bildas, gėlės ant palangės jau nusišokusios, atrodo, kad jos savo akis užmerkusios ir tikrai nuėjusios miegoti. Juk naktis, juk visi ir viskas miega. Bet ne, neturi miegoti.

– Aš... Aš... Aha... Aš...

– Ėtme, Ėtme, ar tu negirdi, kad tavo mergelė ūbauja? Juk ji gyva! – Tai mamukas. – Ėvike, ar tu rasi¹⁰ ant kibiruko? Kodėl nieko nesakai? Ko ten ūbauji? Rasi apsisapnavai?

– Ne, aš... (kaip tai keistai skamba!) Ne, aš nenoriu. – *Jinai* pasakė tai taip garsiai, kad

dėdė papa nustojo knarkęs ir apsisuko ant kito šono, net lovos šiaudai sučežėjo ir lentos subraškėjo. O teta mama nusikosėjo ir kažką suniurnėjo.

15 – Ko nori? Ko čia rėkauji dabar? – iš už patalų kalno pasigirdo motinos Ėtmės balsas. – Ko tu nemiegi, mergel?

16 – Ėhm... – Ėvike nežino, ką atsakyti ir kuo pasiteisinti. Bet *jinai* kupina keistų naujų įspūdžių. Tiktai *jinai* nežino ir nesupranta, kad tasai didysis įvykis – tai jos prabudimas, o su juo *jinai* atrado ir savąjį „aš“. Ne, *jinai* nežino, kas tai, ir *jinai* dar turės daug daug apie tai galvoti, ir *jinai* galvos. Tačiau dabar *jinai* turi kaip nors pasireikšti. *Jinai* turi parodyti didiesiems, ką atrado.

– Aš... Aš noriu... – Ne! Kaip tai puiku ir kaip gera ištarti ir kartoti: „Aš, aš...“ *Jinai* kartotų be paliovos, bet staiga nusivilia: nei mamukas ir nei motina Ėtmė nesupranta, kad čia kažkas atsitiko, o juk tikrai atsitiko. Juk visas kambarys visiškai kitaip atrodo. O ir *jinai* – Ėvike – turi visiškai kitaip atrodyti. O jos ima ir nemato. Staiga *jinai* girdi, kad mamukas vėl dejuoja: „Jėzau, Jėzau!“ O motina Ėtmė giliai kvėpuoja, vadinasi, užmigo. Dabar *jinai* turi ką nors tokio sakyti, imti ir prisižadinti nors ir visą namą.

17 – Aš viena, aš nenoriu būti viena. Aš...

– Na dabar, papaiko! – atsibudo motina. – Pilna stuba žmonių. Eik šen, aš tave iškelsiu, eik ant kibiruko... Vidurnaktis, o ji nemiega. Taip niekada dar nebuvo...

18 Kibiro kraštai aštrūs. Spaudžia ir pjauna šlaunytę. Bet tai nieko. Sėdint ant kibiro, Ėvikės akiratis dar platesnis. *Jinai* mato, kas po lovom. O ten papos ir mamos klumpės, viena kurpė matyti, pungulys¹¹ vystyklų tikriausiai nuo vakaro. O po tos bais didžios lovos, kurioje ji su motina miega, – motinos šliurės, jos, Ėvikės, klumpiukai. Paskui ten tokia dėžė – reikės rytoj pažiūrėti, kas toj dėžėj... O ten toliau – Ėvike atsimena – paversta bulvių krūva, tik jų iš čia nematyti.

19 – Ėtme!

– Ko nori? Ar jau? Ateik, įkelsiu į lovą.

⁹ Knātas (ntk.) – dagtis.

¹⁰ Gal.

¹¹ Pungulys (ntk.) – ryšulys.

– Ne... Aš dar ne... Ėtme, kas tie žmonės ten, ant to bildo? Kodėl jie stovi ir... kodėl jie... sėdi?

– Pasižiūrėsi dieną. Dabar eik gulti.

– Ne, aš negaliu... Aš... girdžiu, kad lauke lyja.

– Na, tegu lyja. Kokia čia naujiena!

– Ėtme!

– Na, ko dar nori? Matysi, kad prižadinsi vaikus. Tai bus tau! Eik gulti, sakau. O imsiu rykštę.

20 – Ne, aš... – Ėvike nežino, ką sakyti. Jai norisi be paliovos kartoti: „Aš, aš, aš!“ Jai sako eik gulti. O jeigu *jina* rytoj bus užmiršusi? Taigi, negalima. Bet aštrūs kibiro kraštai spaudžia, o basos kojos ant šaltos kaip ledas aslos skauda... Ne, tai ne skausmas, tik tai kaip kitaip pasakysi, jeigu jos daugiau negu šąla. O Ėvikei kyla vis daugiau ir daugiau minčių.

21 Prie angos, virš lovos galo, pakabintas laikrodis, senas senas! Į jo gelsvą ciferblatą kiek iš šono atsimuša lemputės švieselė. Rodyklės

viena nuo kitos labai toli, visai taip, kaip Juru-ko kojos, kai jis per griovį šoka – nauja min-
tis Ėvikei. Paskui ji atsimena klausimą: „Kiek žėgorius¹²?“ Dabar *jina* beveik suprato, ką tai reiškia. Dabar *jina* beveik žino, kad tai laikas, tik tai nežino, kaip pavadinti.

22 – Ėtme!

– Ar jau? – miegūstas motinos klausimas.

– Ne, dar ne. Aš noriu žinoti, kiek žėgorius?

– Ne, dabar visai papaiiko ta mergelė, dar niekada taip nebuvo. Ar eisi gulti, sakau!

– Aš noriu žinoti, kiek žėgorius.

– Ar tu tikrai nori režos¹³ gauti?

– Ne.

– Na, tad eik gulti.

– Aš nenoriu.

– Nenorėk, kad aš atsikelčiau, ale¹⁴ tad gausi.

– Aš rėksiu.

¹² Žėgorius (ntk.) – laikrodis.

¹³ Mušimo, pylos.

¹⁴ Alė (ntk.) – bet.

Žemaičių trobos vidus, užfiksuotas 1931 m.

– Ar tu... Ne, ponediev! Pamatysi, aš jau keliuos.

23 – Ne, ne, aš tuojau... – Tikrai Ėvikė bijo, kad rytoj ji nebežinos „aš“. O juk būtų baisiai gaila. O, be to, motina Ėtmė dar vis nepastebi, kad *jinai* sako „aš“, ji dar vis nemato, kad stuboj viskas kitaip pasidarė. Juk viskas kažkaip taip... kalba, juda... Ne, nekalba ir nejuda, bet taip atrodo viskas gyva... Ne, ir ne gyva, bet viskas kitaip, kaip buvo.

24 Motina Ėtmė jau vėl miegojo. Ėvikei pagaliau teko į lovą pačiai įlipti. Ir *jinai* įsispraudė tarp motinos ir to patalų kalno. Dabar ne prie sienos *jinai* prisiglaudė, o prie motinos nugaros. Ji buvo tokia šilta, ta nugara, ir kažkodėl tokia miela, kad norėjosi apkabinti. Bet apkabinti nebuvo galima – rankytė per trumpa. Dėl to *jinai* ją tik lengvai glostė. *Jinai* taip pat atsiminė, kad ten asloje jos kojos šalo ir skaudėjo. Dabar *jinai* jas priglaudė prie motinos ir lindo vis gilyn ir gilyn, kol pasiekė motinos kojas, tos buvo šiltesnės net už nugarą.

25 Taip *jinai* sušilo ir užmigo. Užmigo. Ir rytoj pabus jau žmogumi.

Aptariame tekstą

1. Kaip *jinai* pabudo? Iš ko suprantate, kad *jinai* – vaikas? [1]
2. Papasakokite, kaip pasijunta pabudusi mergaitė. Kuo ypatingas šis pabudimas? Raskite tekste žodžius, kurie rodo, kad mergaitei sunku nusakyti patiriamą būseną. [2]
3. Ką veikia pabudusi mergaitė? Kaip ji pamato įprastą kambarį? Kokios kambario detalės iš naujo pamatomos ir apmąstomos? [3]
4. Kas ir kur miega šiame kambaryje? Suskaičiuokite, kiek kambaryje yra lovų ir kiek jose miega žmonių (suaugusiųjų ir vaikų). [4]
5. Kur ir kaip guli mergaitė? Kaip ji dabar pamato savo lovą? [5]
6. Apie ką pirmą kartą pagalvoja mergaitė? Ką supranta apie save ir kokius jausmus tai sukelia? [6]
7. Kodėl mergaitė neverkia ir nusprendžia elgtis ne taip, „kaip pratusi“? [7]
8. Kaip atrodo naujai pamatytas stalas? [8]

9. Ką apie mergaitę ir jos motinos padėtį namuose sako šie žodžiai: „Ėtme, ateik su mergele, sėskis čia. Ką tu čia dabar virsi. Užteks putros ir tau“? [9]

10. Kaip prie stalo jaučiasi jiedvi ir kaip Jurukas? Ką reiškia „krampoja“? [10]

11. Ką mergaitė girdi už trobos sienų? Kaip ji jaučiasi? [12]

12. Kuo skiriasi šie pasakymai: „Vikė noli“ ir „Aš noriu“? Paaiškinkite, kaip susiję vardai Ėvikė ir Vikė. Ko tarsi pati savęs klausia mergaitė? [13]

13. Kokius miegančius žmones ir aplinkos daiktus pamato lovoje atsistojusi mergaitė? [14]

14. Kodėl mergaitei atrodo taip svarbu garsiai kalbėti? Kas pirmiausia sureaguoja į jos žodžius? [14]

15. Kaip – švelniai, rūščiai, piktai – kalba mama su lovoje atsistojusia mergaite? Kokiu žodžiu ji kreipiasi į dukterį? [15]

16. Kas vadinama didžiuoju įvykiu? Kas apie tai pasakoja – Ėvikė ar pasakotojas? Ar aplinkiniai žmonės supranta, kad kažkas įvyko? [16]

17. Kaip mergaitė jaučiasi vis kartodama „aš“? Kuo jai tenka nusivilti? [16]

18. Kas yra pasikeitę? Kaip Ėvikė jaučiasi susijusi su kambariu? [16]

19. Kaip susidariusią padėtį bando išspręsti mama? Kokią jos emociją išreiškia šis sakinys: „Taip niekada dar nebuvo“? [17]

20. Ką naujo Ėvikė pamato sėdėdama ant kibiros? Kodėl ji nepaiso fizinio nepatogumo? [18]

21. Kaip mergaitė kreipiasi į mamą? Kodėl nepaliaudama jos vis klausinėja? [19]

22. Kaip mama reaguoja į nesibaigiančius dukters klausimus? [19]

23. Kodėl Ėvikė nenori grįžti į lovą? Ko ji bijo? [20]

24. Kaip paaiškintumėte laikrodžio rodyklių palyginimą su Juruko kojomis? [21]

25. Ėvikė prisimena klausimą „Kiek žėgorius?“ Ką naujo mergaitė supranta pažvelgusi į laikrodį? [21]

26. Kodėl mama pagrasina paimti rykštę? Kas rodo, kad Ėvikė ima priešintis mamai? [22]

27. Kaip, kokiais žodžiais Ėvikė bando pavadinti naujai matomą pasaulį? Kas jai atrodo labai svarbu? [23]

- 28. Kuo ypatingas Ėvikės grįžimas į lovą? Ką ji darė kitaip negu įprastai? [24]
- 29. Paaiškinkite, kaip suprantate paskutinę teksto pastraipą. [25]

Apibendriname

- 1. Prieš pasakojimą pateiktas vokiečių poeto Adelberto fon Šamiso (*Adelbert von Chamisso*) eilėraščio posmas – epigrafas. Jis nėra tiesiogiai susijęs su pasakojimu, bet paaiškina, apie ką bus kalbama. Perskaitykite šio posmo vertimą ir raskite patvirtinimą, kad bus pasakojama apie vaikystės prisiminimus.
- 2. Atidžiai panagrinėkite pirmą pasakojimo epizodą. Kieno vardu kalbama: Ėvikė kalba apie save ar pasakotojas, žvelgdamas iš šalies, kalba apie Ėvikę? Kaip manote, kodėl žodis *jina* išskirtas pasviruoju šriftu?
- 3. Kada ir kur vyksta veiksmas?
- 4. Nupieškite naujai Ėvikės matomo kambario planą. Kur yra langai, gėlių puodai, lovos, kas jose miega? Kur stovi suolai, kur stalo vieta, kur kaminas, geležinis trikojis, krosnis ir lempelė, kėdės, durys, laikrodis?
- 5. Ėvikė sako matanti „labai daug“ langų. O kiek jų yra iš tiesų? Ką tai sako apie mergaitės įspūdžius?
- 6. Iš ko sprendžiate apie Ėvikės ir jos mamos santykius su namo šeimininkais? Apibūdinkite šiuos santykius.

Tyrimas

Gyvenimas Mažajoje Lietuvoje

Raskite informacijos apie žmonių gyvenimą (buitį, įpročius, papročius, tradicijas) XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Mažajoje Lietuvoje.

Pristatykite šią informaciją klasės draugams ir aptarkite, kaip tai padeda suprasti pasakojimą apie Ėvikę, jos gyvenimo sąlygas.

- 7. Kokie yra Ėvikės ir jos mamos santykiai? Ko trūksta Ėvikei? Kodėl taip manote?
- 8. Trumpai papasakokite, kas tą naktį atsitiko mergaitei. Koks yra svarbiausias Ėvikės patirtas pasikeitimas?
- 9. Remdamiesi lentele ir pasakojimu „Atradimas“ aptarkite, kaip pasikeitė Ėvikė.

Prieš pasikeitimą	Po pasikeitimo
Nepabusdavo naktį.	
Nepastebėdavo kambario dydžio.	
Nesidomėjo, kas kurioje lovoje miega.	
Gulėdavo nuo mamos atskirta tarpo.	
Dažnai verkdamas.	
Savęs neklausdavo, kodėl joms su mama taip nejauku prie stalo.	
Sakydavo: „Vikė noli.“	
Nesakydavo „aš“.	
Nesakydavo: „Aš nenoriu būti viena.“	
Nesipriešindavo mamai.	
Neprisiglausdavo prie mamos.	

- 10. Pasvarstykite, kodėl šis pasikeitimas Ėvikei atrodė toks reikšmingas, naujas, įdomus, bet kartu ir baisus. Ką reiškia pasakymas „tarsi skaudėtų“?
- 11. Kodėl Ėvikė bijo, kad, išaušus rytui, ji gali pamiršti tai, ką suprato ir pamatė naktį?
- 12. Pasvarstykite, kodėl pradėjusiai kitaip matyti pasaulį, supratusiai, kas „aš esu“, Ėvikei ima rūpėti ir laiko tėkmė.
- 13. Kaip naujas mąstymas apie save susijęs su priešinimusi mamai? Kodėl mergaitė vis kartoja žodžius *noriu* ir *nenoriu*?
- 14. Kaip jaučiasi Ėvikė? Kaip jai sekasi pavadinti savo savijautą?
- 15. Suformuluokite „Atradimo“ temą.
- 16. Prisiminkite anksčiau skaityto Rėjaus Bredberio romano „Pienių vynas“ ištrauką, kurioje Daglas suvokia esąs gyvas. Kuo panašios Daglo ir Ėvikės patirtys ir pateiktų ištraukų temos?

Kuriame tekstą

Raštu arba žodžiu pirmuoju asmeniu papasakokite ryškų savo atsiminimų epizodą. Į pasakojimą įterpkite vietas – kambario ar kitos erdvės – aprašymą. Perteikite bendrą erdvės įspūdį ir jį papildykite detalėmis, atskleiskite, kaip jas vertinate.

